

“Mestûre-i Aşk” Piyesinde Madalyonun Öteki Yüzü Other Face Of Medallion In “Secret Love” Play

Özlem KALE*

Öz

Ahmet Muhtar’ın, 1885 yılında eski harflerle yayımlanmış “Mestûre-i Aşk yahut Muhabbetin Neticesi Cinayet” başlıklı beş perdelik piyesi, Tanzimat döneminin “kadın-erkek ilişkisi” temalı piyeslerinin ilginç bir örneğidir. Kurbet ve Kasbâr Matbaası tarafından basılan ve eski harfli orijinal nüshası Atatürk Kitaplığı’nda bulunan eserde, hem “tek taraflı yahut birbirinden habersiz yaşanan aşklar” hem de “sevmedikleri kişilerle zorla evlendirilen gençler” konusu bir arada işlenir. Piyes, başkasını sevmesine karşın istemediği biriyle evlendirilen genç kızın, gerdek gecesinde, bu işte hiçbir suçu olmayan eşini öldürecek kadar uç noktada bir intikam planı yapması itibarıyla aynı kategorideki diğer eserlerden ayrılır. Eserin incelenmeye değer bulunmasındaki bir başka etken de eserde yer alan karakterlerin iç sesleriyle dışa yansıyan konuşmalarının taban tabana zıt olmasıdır. Bu çalışmada eserin, aynı temalı diğer piyeslerle farkı ortaya konularak eserdeki karakterlerin iç (kafa) seslerinin, dışa yansımaları hâlinde, hikâyenin kaderinin nasıl değişeceği ve yazarın neden böyle bir tekniğe başvurduğu araştırılacaktır. Bunun yanı sıra eski harflerle yayımlanmış piyesin transkripsiyonu yapılarak okuyucuyla buluşmasına katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tiyatro, piyes, iç ses, gizli sevda, çeviri yazı.

Abstract

Published by Ahmet Muhtar in 1885 with the old alphabet “Secret Love” titled five stage play is an interesting example of “female-male relationship” themed plays of the Tanzimat period. In the work, printed by Kurbet and Kasbâr Printing House and the original copy in old alphabet is in the Atatürk Library, both “unilateral or unaware each other loves” and “teens forced to marry by people they don’t like” processed. At the play, although the young girl loves another, forced to married and she makes a revenge plan to kill her husband in the first night even though without any blame in this case. For this reason the game is separated from other works in the same category. Another factor in the fact that the work is worthy of examination is that inner voices of characters and outward reflection are in completely contrast. In the study, will be investigated that in case of the inner (head) voices of the characters reflect to outward how will change destiny of story. In addition to this, by transcribing the original published in the old letters will contribute to the meeting with the reader.

Key words: Theater, play, inner voice, secret love, translation.

Giriş

Tanzimat döneminde yazılan piyeslerin toplumsal kaynaklı temaları evvelâ “aşk, evlilik, boşanma sürecinde kadın-erkek ilişkileri” bağlamında ortaya çıkar. Tanzimat öncesinde işlenen “muhayyel sevgili” anlayışı bu dönemde yerini gerçek aşklara bırakır. (Töre, 2010, s. 13)

Tanzimat yazarları çoğu zaman gençlere, yasak ve günah kavramlarıyla yetiştikleri; bu nedenle de kişiliklerinin tam manasıyla gelişemediği perspektifinden bakarlar. İdeallerini dile getiremeyen, eş ve meslek seçimlerini özgürce yapamayan gençler, mutsuz olmaya mahkûmlardır. Pasif karakterleri sebebiyle kendilerini ifade edemeyen ve savunamayan gençler, sevmedikleri kişilerle sırf ebeveynlerinin uygun görmeleri sebebiyle zorla evlendirilirler. Tanzimat dönemi yazarlarınca çokça işlenen bu temaya mensup eserlerde çoğunlukla trajik sonlar söz konusudur. Birbirini seven; ancak çeşitli nedenlerle bunu ifade edemeyen gençler, uğradıkları sukût-ı hayal neticesinde ya katil ya maktul olurlar veya üzüntüden verem olup ölürlere. Sevdiklerine kavuşamayan ve yanlış kişilerle evlenmek zorunda kalan gençlerin bir kısmı da kaderlerine boyun eğerek ebedî mutsuzluğa mahkûm olurlar.

Tanzimat döneminde kadın-erkek ilişkilerini anlatan piyeslerde, “tek taraflı yahut birbirinden habersiz yaşanan aşklar” sıkça işlenen bir konudur. Mehmet Sâdi’nin “İntibah” romanını andıran piyesi “Âfet-i Cehl yahut İnhimâk-ı Sefahât”ında, evin beyine olan aşkını itiraf edemeyen cariye Nigâr; Ali Haydar’ın “Sergüzeşt-i Perviz”inde cariyyeye âşık olan

* Dr. Öğr. Üyesi. Nişantaşı Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, Turizm Rehberliği Bölümü, ozlem.kale@nisantasi.edu.tr.

mirasyedi Perviz; Ekrem'in "Vuslat yahut Süreksiz Sevinç"inde Muhsin'e âşık olan cariyeye Servinaz; Nuri'nin "Şöhrete Muhabbet Ne Harabiyet yahut Tasvir-i İtaat"inde Mazlume'ye âşık olan Şöhret Bey ve ona âşık olan Melek Hanım'la cariyeye Dilşikâr'ın gizli aşkları işlenir. Dile getirilmeyen sevdalar, bu gençleri ebedi bir mutsuzluğa mahkûm eder. (Töre, 2016, s. 20-40.)

Kadın-erkek ilişkilerini anlatan piyeslerde, "gençlerin, sevdiklerine verilmeyip sevmedikleri kişilerle zorla evlendirilmeleri" konusu da sıkça işlenen konulardandır. Namık Kemal'in, "Zavallı Çocuk"; Rezaizâde Ekrem'in, "Vuslat yahut Süreksiz Sevinç"; Hasan Bedreddin'in, "İskat-ı Cenin"; Ahmet Muhtar'ın "Mihnet yahut iftirak-ı Aşk" ve Abdülhak Hâmid'in "Sabr-ü Sebat" ile "İçli Kız" adlı piyeslerinde bu tema işlenir.

Ahmet Muhtar'ın "Mestüre-i Aşk" adlı piyesinde ise yukarıda bahsi geçen her iki tema da işlenmiştir. (Muhtar, 1885.) Eserin konusu kısaca şöyledir: Hanedana mensup Rıfkı Bey'in kızı Refika, memleket tabibi Refik Bey'i sevmekte; ancak ailesine ve Refik Bey'e bunu söyleyememektedir. Refik Bey'in cariyesi Goncater de Refik Bey'i içten içe sevmektedir. Diğer taraftan Rıfkı Bey, kızı Refika'yı asilzade bir delikanlı olan Ferit Bey'le evlendirmek istemektedir. Rıfkı Bey'in cariyesi Hercai de Ferit Bey'i gizli bir şekilde sevmektedir. Refika, babasına karşı gelemmez ve Ferit Bey'le evlenir. Ancak bu durumu kabullenemez ve gerdek gecesi eşine zehir içirir. Tabip olan Refik Bey'i çağırırlar; fakat tüm çabalara rağmen Ferit ölür. Ferit Bey'in ölümüyle derinden sarsılan Hercai, kendini hançerleyerek canına kıyar. Rıfkı Bey bu defa da kızını, damadını kurtarmak için gösterdiği gayrete bir teşekkür olarak Refik'e vermeye karar verir. Refika, sonunda âşık olduğu kişiyle evleneceği için çok mutludur; ancak Refik'i seven Goncater, bir büyücünün yardımıyla evlendiği gece Refika'yı delirtir. Aklını yitiren Refika, sanrılar içerisinde ve işlediği cinayeti itiraf eder. Rıfkı ve Refik, evden kaçıp mezarlığa giden Refika'nın peşinden giderler. Refika, Ferit'in hayaletini görmüştür ve onun mezarının başında can verir.

Gizli sevdalar ve zorla evlendirilen gençleri konu alan diğer piyeslerde; kavuşamayan gençlerin birlikte intihar etmeleri, verem olup ölmeleri ya da kendilerine engel olan kişileri öldürmeleri alışıldık olsa da hiç suçu olmayan bir adamın bu şekilde katledilmesi ayrıksı bir durumdur. Piyese, sevmediği bir adamla evlendirilen genç kızın, bu işte dahil olmayan masum bir zatı öldürecek kadar uç noktada bir intikam planı yapması bakımından aynı temayı taşıyan diğer eserlerden ayrılır.

Madalyonun öteki yüzü (İç sesler dile gelse ne olurdu?)

Eserdeki karakterlerin birçoğunun düşündükleri, söyledikleri ve yaptıkları arasında büyük çelişkiler vardır. Bunlar, iki ana başlık altında toparlanabilir: Birbirleri hakkındaki düşüncelerini olduğundan farklı bir şekilde dile getiren karakterler; birbirlerine olan aşklarını itiraf edemeyen karakterler.

İlk kategorideki karakterler, birbirleri hakkındaki düşüncelerini dışa yansıtmaksızın iç sesleriyle ifade ederler. Düşündükleriyle söyledikleri arasında müthiş zıtlıklar vardır. Bu konuda verilebilecek örnekler şunlardır:

Rıfkı Beyin kızı Refika, babasına özel bir ihtimam gösteren annesiyle ilgili:

Kadının vazifesi erkeğin hizmetinde kusur etmemektir... Elbette bakılacak. Lâkin bunlar yekdiğerini görmekten usanmışlar; çünkü kırk beş senelik ehl u iyâl yeni gelin güvey gibi olmaz. (...) Bunlar birbirini sevdiler ise sevdiler yoksa bundan sonra sevmek yahut sevilme mümkün değil. (Muhtar, 1885, s. 2.)

diye düşünür. Bu düşüncesini dile getirmiş olsa annesinin, kendi mizacına dair daha fazla fikir sahibi olma ve gelecekte başına gelmesi muhtemel felaketi önleme şansı olacakken genç kız susmayı tercih eder.

Rıfkı Bey'in cariyesi Hercai, Refika'nın şımarık ve nankör olduğunu düşünmektedir. İçinden, "Bazısı bir hanenin içerisinde hanım olmaya kemâl derece arzu eder, kimi de bunun gibi mürüvvetinden nefret eder." diye geçirir; ancak bunu dışarı yansıtmaz. Hercai, bu düşüncesini ifade edebilse muhtemelen konu Ferit Bey'e gelecek ve kız, onu sevdiğini itiraf ederek sevdiğine kavuşma imkânı bulacaktır.

Refika, Ferit'le evlendiği gün, onunla ilgili korkunç bir plan yapar. Babasıyla konuşurken içinden, "Geline hazırlanmış görünen bir sandalye bugün ya bu gece... Bana zehir cinayet olacak... (...) Gözlerimin görmekte olduğu bir adam... Bana zevc olacak öyle mi yok yok asla belki bir kurban..." diye geçirirken babasına karşı her şeyin yolunda olduğuna dair bir tablo çizer. (Muhtar, 1885, s. 13-15.) Refika'nın, müstakbel eşi Ferit'le ilgili düşündüklerini babasına söylediği takdirde Ferit'in hayatta kalacağı sugötürmez bir gerçektir. Refika, Ferit'le yaptığı konuşmada da aynı minvalde davranır. Ferit, saf duygularla "Öleceğimi bilirdim de sizin gibi bir melek-simaya muvaffak olacağımı bilmezdim lâkin bu da Cenâb-ı Hakk'ın bir ihsanıdır." diyerek Refika'yla evlenmekten duyduğu mutluluğu dile getirir. (Muhtar, 1885, s. 14.) Refika'ysa içinden "Evet, bu gece bana muvaffak oldunsa yarın gece de kara toprağa muvaffak olacağını der-hatır etmiyorsun öyle mi..." diye geçirirken, "Hayır efendim düşünmüyorum, her emrinize hazırım..." demekle yetinir. Refika'nın, gerçek hissiyatını dile getirmesi halinde, Ferit'in, ondan uzaklaşarak hayatta kalmayı tercih edeceği aşikârdır. (Muhtar, 1885, s. 14.)

Refika, Ferit'le evlendiği gece, onun kendisinden şüphelenmemesi için normal davranmaya gayret eder. İçinden, "Şimdi icra edesiye kadar yüzüne gülmek lâzım..." diye geçirirken eşini öldürme planını gerçekleştirmek için fırsat kollar. (Muhtar, 1885, s. 15.) Ferit, ondan su ister. Refika, bu masum isteği bir fırsata çevirme düşüncesindedir. Kendi kendine, "Rengi suyu bozduğundan koymaya cesaret edemedim... Elbet içireceğim." diyerek aklına koyduğu şeyi yapmaya uğraşır. (Muhtar, 1885, s. 16.)

Ferit, zevcesi Refika tarafından zehirlendiği vakit, başına geleni anlamadığından zevcesini düşünmeye devam eder ve onun için endişelenir. Ferit, sancılar içinde kıvrılırken içinden, "Ah zevcem bendeki kara talih nihâyet bu gününe de yetişti senin ile izdivacım rüya gibi oldu..." diye geçirir. (Muhtar, 1885, s. 17.) Buna karşın Refika acımasızdır ve ona, "İnşallah kesb-i sıhhat edersiniz de cümlemiz mesrur oluruz." derken içinden, "Benim mesruretim senin vücudiyenin mahvıyla meydana gelir..." diyerek onun ölmesini diler. (Muhtar, 1885, s. 17-18.) Ferit, ruhunu teslim eder etmez Rıfkı Bey kızını, Refik'e vermeye karar verir:

Gözyaşlarına gark olmuş bir evladımı gözyaşını dindirmek ve hayatını kazanmak için sizin ile izdivacına vicdanım karar verdi. (...) Buna hükmü kader yetişti nasıl olacağı yok ve düşünmek de lâzım değil ben münasip gördüm onu... (...) Yanmış olan evladım ne çare kızım kader böyle imiş takdirde yazılan tedbirde bozulmaz... İşte o gittiye zînetin bozulmadan kendime bir damat sana bir zevc yarın da akdini icra ederim inşallah... Allah muvaffak bi'lhayr etsin. Haydi şimdi gidelim de meftanın teçhiz ve tekfiniyle uğraşalım... (Muhtar, 1885, s. 17-18.)

Rıfkı Bey'in, damadı yeni öldüğü halde bu kadar sert bir geçiş yaparak kızını Rıfkı'ya vermek istemesi anlaşılır gibi değildir. Babasının bu sözlerinden sonra Refika içinden, "Bu bana Cenâb-ı Hak tarafından bir ihsan." diyerek içinde Allah korkusu taşımadığını ortaya koymuş olur. (Muhtar, 1885, s. 19.) Günahsız bir adamın canına kıymasına karşın Allah'ın ona ihsan göstereceğini düşünecek kadar aklını yitirmiş bir durumdadır.

Refik'e gizli sevda besleyen cariyeye Goncater, sevdiği adamla evlenen Refika'dan intikam almaya karar verir. İkisinin evlendikleri gece içinden, "Eğer ben de o karıyı sana hayır ettirsem." diye geçirerek bu kötü niyetini belli eder. (Muhtar, 1885, s. 21.) Kezban adındaki büyücü kadına bir iksir hazırlatarak Refika'ya içirir. Refika, sanrılar içerisinde ve Ferit'in hayaletiyle karşılaşır. "Acaba hayalet mi? (Kapıya nazar ederek) Hayır, hayır. Evet Ferit. Elimle

zehirlemiş olduğum Ferit.” diyerek her şeyi itiraf etmiş olur. (Muhtar, 1885, s. 22.) Refika, geç de olsa yaptıklarından pişman olmuş ve ilâhi adalete sığınmıştır. Bunu şu çarpıcı sözlerle dile getirir:

Beni bırakın Ferit’i bekliyorum anlamıyor musunuz? (Hışım la elini çekip kurtulur) Ya Rabbi ben huzuruna gelmek için uğraşmaktayken... Nihayet hükmü gıyâbi ile mahkûmiyetim zâhir olup hayatımın aczi için bunları mı memur ettin güzel. Lâkin vermiş olduğun bir can ki onun da davacısı bulunan Ferit’i almadıkça bir yere gitmemek benim gibi bir biçarenin muamele-i gıyabiye ile ceza görmekliğimi senin şan ve adaletine lâıyk göremem şu sade canımın ihracına emrederek işte o zaman huzurunda aleni muhakememizin icrasının emrini bekliyorum. (Muhtar, 1885, s. 24.)

Taşıdığı yükün ağırlığını taşıyamayan Refika, Ferit’in mezarı başında can verir.

İkinci kategorideki karakterlerse birbirlerine olan aşklarını itiraf edemeyen gençlerden mütevellittir. Bu gruba verilebilecek örnekler şunlardır:

Refika, kendisini sevmediği bir adamla evlendirmek isteyen ebeveynlerine önce itiraz eder gibi olsa da gerçekte kimi sevdiğini söylemediğinden anne ve babası tarafından dikkate alınmaz. Refika’nın annesi Mecbure, “Kızım bu kadar muhalefet etmekten ne çıkar? Başka biriyle ihtilâtın varsa orasını söyle.” diyerek kızına başka bir sevdiği olup olmadığını sorar. (Muhtar, 1885, s. 6.) Refika ise aklından, “Dünyada sevmediğimin biri de odur.” (...) “Hiç de böyle cebren kocaya varmak görmedim.” gibi olumsuz fikirler geçtiği halde, “Estağfirullah benim kimsede gözüm olmadığı gibi Ferit Bey’i dahi gönlüm hoşlanmadı.” diyerek, annesine açılmamayı tercih eder. (Muhtar, 1885, s. 6-8.) Refika, annesine, başka birini sevdiğini itiraf edebilse muhtemelen konu babasına açılacak ve genç kız Ferit’le evlenmek zorunda kalmayacaktır. Babası, Refika’ya, kendisini Ferit Bey’le evlendireceğini söyleyip, ondan onay istediğinde de durum değişmez. Refika’nın aklında Ferit Bey’i öldürme düşüncesi belirse de babasına, “Madem siz münasip gördünüz emrinize hazırım...” diye cevap verir. (Muhtar, 1885, s. 8.) Refika, babasına, Ferit Bey’le değil Refik Bey’le evlenmek istediğini söylese büyük olasılıkla muradına erecektir; zira Rıfkı Bey’in aklındaki diğer damat adayı da Refik Bey’dir.

Rıfkı Bey’in cariyesi Hercai, Ferit Bey’e âşıktır. Ferit, Refika’yla evlendiği gece,

Rahat etmek ve hem zevk olmak üzere... İşte odalarına gitmişler ne güzel... Saadet... Ne bahtiyar gece... (Tefekkür eder) Ümit ile tedavi olmakta olan sinemdeki yaralarım bu gece bu kadının zülfü celladı bir hançer oldu... Çünkü ben Ferit Beyi kemal derece severdim, zannederim ki o da beni sever... Lâkin vicdanında efkâr başka imiş. (Kupayı göstererek) İşte bu odada... Evet orada yatıyor. (Muhtar, 1885, s. 15.)

diye düşünerek üzüntüsünü dile getirir. Ferit Bey, eşi tarafından zehirlenerek öldürülünce Hercai bu acıya dayanamaz ve şu sözleri söyleyerek kendi canına kıyar:

Ne oldu ise bu biçareye oldu, gayrı bu evdeki icra olunan cemiyetleri görmektense... Şu zamana kadar teselli visaliyle Ferit’imin bu hâlini göreceğime ve ilelebet çiğergâhımı yakmadan ise bana böyle hayatın lüzumu yok...(Konsolu açarak içerisinden bir kama çıkarıp Ferit’e hitaben) İşte ben de mestur tutmuş olduğum muhabbetin netice-i zulmeti şimdi icra ediyorum. (Kamayı vurur Ferit’in mevti üzerine düşer.) Hayatsız vücudun âlemde gezmesi kabul olmadığını bilir misin işte benim hayatım burada mahvoldu. Gayrı bana vücudun lâzımı yok... (Muhtar, 1885, s. 18.)

Buna mukabil Hercai, Ferit’e olan aşkını itiraf etse, karşılık bulduğu taktirde hem onun canını hem de kendi canını kurtarabilecektir.

Gizli sevda çeken bir diğer biçare ise Refik’in cariyesi Goncater’dır. O da itiraf edemediği aşkını içinde yaşar. Refika ve Refik evlendikleri gece, “Ah ya Rabbi bana bu kara günü göstereceğine hayatımı alıp da beni kara toprakla üzerimi örtmüş olaydın. Daha saadet hal görürdüm.” diyerek kendi kendine ağlar ve kahrolur. (Muhtar, 1885, s. 20.)

Gerek birbirleri hakkındaki düşüncelerini olduğundan farklı bir şekilde dile getirenler gerekse birbirlerine olan aşklarını itiraf edemeyenler sebebiyle piyeste birçok kişi ya hayatını yitirmiş ya da sevdiğine kavuşamamıştır.

Değerlendirme ve sonuç

İslâmiyet öncesinde kadın-erkek ilişkilerinde, kaç-göç yoktur. Oğuz-Kağan Destanı ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde bu açıkça görülür. İslâmiyet'in kabulünden sonra kadın, dinsel koruma anlayışı içerisinde yabancı erkeklerden uzak tutulur. Bunun neticesinde Türk toplumunda "haremlik ve selâmlık" kavramları oluşur. Bu kapalı hayat tarzı, Tanzimat'la değişmeye başlar. Özellikle şehirlerde kadının sosyal hayata dâhil olması; kadını, erkek dünyasına yaklaştırır. Tanzimat dönemi yazarlarından Şinasi, görücü usulüyle evliliğin yanlışlığını "Şair Evlenmesi" piyesiyle ilk kez dile getiren kişidir. (Enginün, 1991, s. 11-18.)

Tanzimat dönemi tiyatrosunda, kadın-erkek ilişkilerini anlatan piyeslerde, "tek taraflı yahut birbirinden habersiz yaşanan aşklar" ile "gençlerin, sevdiklerine verilmeyip sevmedikleri kişilerle zorla evlendirilmeleri" konusu sıkça işlenen konulardandır. Recaizâde Mahmut Ekrem'in "Vuslat yahut Süreksiz Sevinç", Namık Kemal'in, "Zavallı Çocuk" ve Abdülhak Hâmid'in "Sabr-ü Sebat" ile "İçli Kız" piyeslerine dek uzanan birçok örnekte bu temalar işlenir.

"Mestûre-i Aşk" piyesinde, hem tek taraflı ve itiraf edilemeyen aşklar hem de sevmedikleri kişilerle evlendirilen gençler konu edilir. Aynı temaları işleyen diğer eserlerde kavuşamayan gençlerin birlikte intihar etmeleri, verem olup ölmeleri ya da kendilerine engel olan kişileri öldürmeleri alışıldık sonuçlardandır. Ancak Mestûre-i Aşk'ta, sevmediği bir adamla evlendirilen genç kızın, bu işte hiçbir suçu olmayan eşini öldürecek kadar uç noktada bir intikam planı yapması, piyesi diğerlerinden ayıran en önemli özelliktir. Piyeste, insanlar, birbirleri hakkındaki düşüncelerini dışa yansıtıksızın iç sesleriyle ifade ederler. Düşündükleriyle söyledikleri arasında uçurumlar vardır. Bu perspektiften bakıldığında ulaşılan neticeler şöyle özetlenebilir:

Refika, anne ve babasının evliliğiyle ilgili düşüncelerini ifşa edebilse; onların, kendi mizacı hakkında daha fazla fikir sahibi olmalarını sağlayacaktır. Bunun yanında Ferit'le evlenmesi hususunda kendisinden onay bekleyen babasına, olumsuz yanıt verebilse sevdiği adam olan Refik'le evlenme şansına sahip olacaktır. Rıfkı Bey'in, Ferit öldüğü vakit kızını Refik'e vermesine bakılacak olursa diğer damat adayının Refik olduğu açıktır. Diğer bir deyişle Refika, evlilik konusundaki hissiyatını açıkça dile getirebilmiş olsa Ferit, Hercai ve Refika hayatta kalacaklardır.

Cariye Hercai, hanımı Refika ile ilgili düşüncelerini onunla paylaşabilse, konunun gidişatı itibarıyla Ferit'e olan aşkını itiraf edecek ve Refika, istemediği bir evlilik yapmak zorunda kalmayacaktır. Aynı şekilde cariye Goncater, Refik'e olan aşkını itiraf edebilse Refik ya ona karşılık vermek ya da onu köşkten uzaklaştırmak suretiyle her halükârda Refika'nın hayatta kalmasını sağlayacaktır.

Refika, gerçekte ne hissettiğini müstakbel eşine ifade edebilse; Ferit, ondan uzaklaşarak hayatta kalmayı tercih edecek ve belki de kendisini çok seven cariyesi Hercai'yle evlenerek mutlu bir hayat sürecektir.

Sonuç itibarıyla piyesteki karakterlerin birbirleriyle ilgili düşüncelerini dile getiremeyişleri ve gizliden çektikleri sevdaları itiraf edemeyişleri yüzünden üç genç hayatını kaybeder (Ferit, Hercai ve Refika) ve üç olası kavuşma (Refika-Refik veya Goncater-Refik ile Hercai-Ferit) gerçekleşemez.

İslâmiyet'in kabulünden sonra Türk toplumunun benimsediği kapalı hayat tarzı, Tanzimat'la değişmeye başlasa da bu değişim, topluma tam manasıyla nüfuz etmemiştir.

(Tanpınar, 1996, s.36.) Kanaatimizce yazar, bu yüzeysel değişimi vurgulamak amacıyla böyle bir teknik kullanmıştır. Özellikle hanedana mensup bir ailenin kızı üzerinden böylesine uç bir örnek vermesi bunun göstergesidir. Üst tabakaya mensup bir ailede bile bireyler kendi hayatlarıyla ilgili fikirlerini özgürce dile getirememekte; bunun neticesinde de pasif-agresif bir direniş oluşmakta ve cinayete kadar varabilecek felaketler başgöstermektedir. (Ankay, 2012.) Toplumun ruh sağlığını derinden etkileyen bu durumun altında, kadınların eğitim alarak ekonomik bağımsızlığa kavuşmaksızın sosyal hayata katılmalarının payı olduğu gayet açıktır. Altyapı olmaksızın yapılan değişiklikler faydadan ziyade zarar getirir. Şekli manada yapılan düzeltmeler yüzeysel kalmaya mahkumdur; aslolan değişimin içselleştirilmesidir.

Kaynakça

- And, M.; Taner, H.; Nutku, Ö. (1966). *Tiyatro terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ankay, A. (2012). *Ruh sağlığı ve davranış bozuklukları*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2014). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. İstanbul: Aydın Kitabevi.
- Duman, H. (2005). *Metin çözümleme yöntemleri Tanzimat dönemi*. İstanbul: Duyap Yayıncılık.
- Enginün, İ. (1991). *Yeni Türk Edebiyatı araştırmaları*. (İlâveli 2. baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Enginün, İ. (2006). *Yeni Türk Edebiyatı – Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gündüz, O. (2002). Türkiye'nin Batılılaşma serüveninde özgün bir portre: Ahmet Hamdi Tanpınar. *U. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 13-28.
- Muhtar, A. (1885). *Mestûre-i Aşk Yahut Muhabbetin Neticesi Cinayet*. İstanbul: Kurbet ve Kasbâr Matbaası, Bâb-ı Âli Caddesi, No: 35.
- Sâmi, Ş. (2016). *Kamus-ı Türki*. İstanbul: Nadir Eserler Kitaplığı.
- Tanpınar, A. H. (1996). Medeniyet değişmesi ve iç insan. *Yaşadığım gibi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tiyatro metni çözümleme yöntemleri ve rol analizi*, 30.05.2018, mytkn.wordpress.com.
- Töre, E. (2016). *Modern Türk tiyatrosu*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Töre, E. (2010). *Tanzimat'tan günümüze Türk tiyatrosunda temalar*, İstanbul: Dijital Yayıncılık.